

Protokollsutdrag från landstingsfullmäktige den 20-21 juni 2016

Ert diarienummer: KU 2016/00181/D

Yttrande över betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10)

Dnr 1411-16

Ärendebeskrivning

Kulturdepartementet har gett landstinget möjlighet att yttra sig över betänkandet EU på hemmaplan, SOU 2016:10.

Utredningens uppdrag har varit att utreda möjligheterna att främja insyn, delaktighet och inflytande för individer och aktörer i Sverige när det gäller frågor som beslutas inom EU. I betänkandet konstateras att det råder en omfattande kunskapsbrist i samhället om det svenska demokratiska systemets relation till EU-nivån.

Utredningen lämnar förslag på åtgärder för att höja kunskapen, främja insyn och delaktighet samt förbättra informationstillgången i EU-relaterade frågor. Bland annat föreslås att regeringen ska tidigarelägga delar av det arbete som idag sker genom utredningsväsendet och remissförfarandet, tydligare instruktioner till myndigheter, bättre samrådsformer och ökad transparens i sitt EU-relaterade arbete, samt utbildningsinsatser för regional- och lokalpolitiker, tjänstemän, lärare och journalister.

Utredningens beskrivning av det komplexa politiska systemet och behovet av ett välfungerande flernivåstyre går väl i linje med landstingets internationella policy och strategi. De förslag utredningen lämnar ger bättre förutsättningar för strategins genomförande. Till exempel kan ökad kunskap och bättre samråd om EU-relaterade frågor bidra till att uppnå målen i landstingets internationella strategi.

Styrelsens förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslår att landstingsfullmäktige avger följande yttrande:

Landstinget välkomnar utredningen om delaktighet i EU och delar betänkandets bedömning av tillståndet i Sverige i fråga om kunskap, insyn och inflytande i arbetet med EU-relaterade frågor. Utredningen nämner flera orsaker till att EU-politiken inte integrerats mer och fått en naturlig hemvist i vare sig det svenska politiska systemet eller i det offentliga samtalet. Landstinget delar utredningens bedömning om frågans komplexitet och att ansvaret delas mellan berörda aktörer såsom utbildningssystem, media, politiska partier, regering, myndigheter, regioner och kommuner.

Landstinget vill särskilt understryka utredningens slutsats att en viktig grundläggande orsak till bristande engagemang för EU-relaterade frågor kan vara statens regelverk och bristande arbetsformer för samråd och insyn. För-

bättrad tillgång till information i ett tidigare skede om vad som är på gång, hur förslagen ser ut och vilken inställning den svenska regeringen har till dem skulle skapa bättre förutsättningar för dialog på hemmaplan. Landstinget tillstyrker därför särskilt utredningens förslag till åtgärder om förbättringar till insyn och inflytande.

Ett självfövällat demokratiskt underskott

Landstinget välkomnar diskussionen om demokratisk utveckling, och stödjer utredningens bedömning att regional och kommunal nivå har ett ansvar att synliggöra och bättre kommunicera hur vardagspolitiska frågor har koppling till EU-nivån. Förtroendevalda och tjänstemän har ett gemensamt ansvar att tydliggöra för medborgarna var beslut fattas och hur beslutskedjan mellan olika nivåer hänger ihop, vilket förutsätter ökad kunskap och ett lärande förhållningssätt nivåerna emellan.

Landstinget stödjer utredningens bedömning att de politiska partierna har ansvar att påvisa partipolitiska skillnader i EU-relaterade frågor. Alternativ för EU-politik kan behöva synliggöras oftare än i samband med val till EU-parlamentet, såsom på nationell, regional och lokalpolitisk nivå.

Landstinget välkomnar diskussionen om EU-politiken ska ses som en integrerad del eller särskiljas, och stödjer utredningens bedömning att EU-relaterade frågor till stor del ännu inte ingår naturligt i vårt sätt att tänka eller prata om politik. Däremot finns exempel på mer integrerade arbetssätt, såsom genomförandet av landstingets internationella strategi. I Norrbotten har utvecklingen av E-hälsa exempelvis hanterats på flera olika politiska nivåer, och fungerar nu som modell för landstingets arbete med andra EU-relaterade frågor.

Bättre kunskap om EU

Landstinget instämmer i utredningens kritik att en stor andel förtroendevalda och tjänstemän i Sverige har kunskapsbrister om hur EU-nivån påverkar vardagspolitiken och/eller den egna verksamheten. Landstinget välkomnar förslag om olika former av kunskapshöjande insatser, vilka kan skapa bättre förutsättningar för dialog och påverkansmöjligheter, både för det omgivande samhället och för det egna påverkansarbetet.

Det är viktigt för offentliga aktörer att kunna påvisa och förtydliga hur EU-politiken är en integrerad del av den regionala och kommunala demokratin, vilket kräver ökad kunskap och utbildning. Därför är ökad kunskap och förståelse för den internationella nivåns påverkan på landstingets ansvarsområden en prioriterad åtgärd för att uppnå de övergripande målen i landstingets internationella strategi. I dag står Europadirektkontoren och Svenska institutet för Europapolitiska studier för ett viktigt bidrag att öka kunskapen om EU. Men utredningen visar på att det krävs fler insatser från fler aktörer, en bedömning landstinget delar.

Bättre insyn, delaktighet och inflytande

Landstinget välkomnar särskilt förslagen för bättre insyn, delaktighet och inflytande. En tidig och förbättrad dialog som inkluderar fler nivåer för synpunkter och inspel till diskussioner om EU-relaterade frågor kan få flera positiva effekter. Exempelvis kan regeringen stärka sitt underlag inför överläggningar i ministerrådet och samtidigt underlätta genomförandeprocesser-

na av EU-politiken på nationell, regional och kommunal nivå. Medverkan, öppenhet och större delaktighet skulle också skapa ett större engagemang för EU-politiken på regional- och lokalpolitisk nivå, och därmed större intresse från allmänheten. Därför välkomnar landstinget fler initiativ till dialog och bättre samråd om EU-politiken.

Ett exempel på kunskapshöjande insats och bredare dialog för påverkan är Europaforum Norra Sverige, som består av ett nätverk av politiker på lokal, regional, nationell och europeisk nivå från Norrbotten, Västerbotten, Jämtland-Härjedalen och Västernorrland. Syftet är att öka kunskapen och medvetenheten om politiken på EU-nivå men framförallt öka engagemanget i utformning av EU-politiken i de avseenden den berör norra Sverige. Sedan år 2001 arbetar Europaforum med att påverka EU-politiken och har genom åren antagit ett flertal yttranden inom olika sakområden. Europaforum samlar årligen hundratals förtroendevalda och tjänstemän från norra Sverige för att tillsammans försöka förstå hur nivåerna hänger ihop, påverkar och berör varandra.

Landstinget uppfattar flernivåstyre som samordning av insatser från EU, medlemsstaterna och de lokala och regional demokratiskt valda företrädarna i syfte att genomföra EU:s politik med ett delat ansvar från berörda nivåer. Samordningen förutsätter också ett lärande förhållningssätt där utbyte av erfarenheter och goda exempel delas mellan aktörer på olika nivåer. EU:s legitimitet och genomslagskraft på den regionala och lokala nivån kan i stor utsträckning bero på hur förvaltning på olika nivåer reagerar, agerar och samverkar. Ett utvecklat flernivåstyre är därmed det enda sättet att säkra en hållbar utveckling i EU såväl som att vidareutveckla legitimiteten för EU som demokratiskt projekt. Flernivåstyre måste därför genomsyra hela beslutsprocessen, med särskilt stor vikt när det gäller strategiska politiska prioriteringar såsom budgetbeslut, framtida sammanhållningspolitik, territoriell sammanhållning och framtidens landsbygds politik, som direkt påverkar förutsättningarna för utveckling och tillväxt på lokal- och regional nivå.

Variationen av- och bristen på flernivåstyre från nationell nivå har bland annat gjort att det svenska programskrivningsarbetet inför genomförandet av EU:s nuvarande regionalpolitik tyvärr präglats av bristande förståelse för regionala särdrag, behov och utmaningar. Europaforum norra Sverige lämnade mars 2015 ett yttrande med synpunkter och rekommendationer om ESI-fondernas programskrivningsprocess i Sverige. Bristen på öppenhet och transparens från nationell nivå under tidiga faser av EU-lagstiftningsarbete eller policyprocesser begränsar dels utrymmet och möjligheterna för regioner och kommuner att påverka förslag, men också engagemanget för EU-politikens genomförande. Med de erfarenheterna välkomnar därför landstinget utredningens förslag om att skapa bättre samrådsformer och ökad transparens för bättre möjligheter till tidig påverkan, samt effektivare och naturligare genomförande.

Bättre information om EU

Landstinget stödjer utredningens bedömning att ansvaret för det offentliga samtalet om EU-politiken delas av flera informationsförmedlare och kräver ett gemensamt samspel mellan utbildningssystem, media, politiska partier, regering, myndigheter, regioner och kommuner. Landstinget välkomnar därför alla initiativ till att bredda och fördjupa diskussionerna i samhället om

EU-relaterade frågor, och tillstyrker utredningens förslag och rekommendationer till åtgärder för bättre information om EU.

Rätt utdraget intygar:

Inga Gustafsson
Landstingssekreterare